

ชีพีกับข้าวลูกผสม

มูลนิธิชีววิถี (BIOTHAI)

เทคนิคเมล็ดพันธุ์ลูกผสมคือการผลิตเมล็ดลูกผสมชั่วที่ 1 ที่เมื่อนำไปปลูกแล้ว ต้องแสดงความแข็งแรง ให้ผลผลิตสูงกว่าพ่อแม่พันธุ์ ที่เป็นสายพันธุ์แท้ประมาณร้อยละ 20 ขึ้นไป สำหรับระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสมที่ใช้อย่างแพร่หลายมี 2 ระบบ คือ ระบบ 3 สายพันธุ์(ลูกผสมสามทาง) และระบบ 2 สายพันธุ์(ลูกผสมเดี่ยว) สำหรับข้าวซึ่งเป็นพืชที่ผสมตัวเองซึ่งทำให้โอกาสในการผสมข้ามระหว่างต้นมีน้อยมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยวิธีการทำให้พันธุ์ข้าวที่ใช้เป็นพันธุ์แม่มีเรณูหรือละอองเกสรตัวผู้เป็นหมัน ซึ่งหลังจากที่ ศ.หยวน ลองปิง ได้ค้นพบข้าวกอหนึ่งในดงข้าวป่าที่เกาะไห่หนาน ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวที่เกสรตัวผู้ไม่พัฒนา หลังจากนั้น ข้าวลูกผสมชุดแรกก็เกิดขึ้นในแผ่นดินจีน และทยอยออกมาอีกมากมายหลายสายพันธุ์ทำให้ประเทศจีนมีพื้นที่ปลูกข้าวลูกผสมเพื่อการค้า จำนวนร้อยละ 50 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 112.5 ล้านไร่ จากนั้นต่อมาจึงได้มีส่งเสริมให้ประเทศต่างๆ หันมาปลูกข้าวลูกผสม เช่น ประเทศอินเดีย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ เริ่มดำเนินโครงการข้าวลูกผสม โดยมี IRRI ที่เข้าไปให้การสนับสนุนเพื่อให้มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสมในเชิงการค้าและมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสมในประเทศต่างๆ โดยประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายเช่นกัน

ประเทศไทยเริ่มมีการทำงานวิจัยและพัฒนาข้าวลูกผสมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 โดยกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยในปี พ.ศ. 2551 ทางกรมได้มีการนำเสนอถึงมีแผนที่จะนำพันธุ์ข้าวลูกผสมที่พัฒนาขึ้นไปทำการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก แต่ก็เห็นว่าจะมีเพียงบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์(ซีพี) เท่านั้นที่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสมออกทำการตลาดภายใต้กลุ่มธุรกิจพืชครบวงจร โดยอาศัยงานทดลองจากจีนเป็นต้นแบบเป็นการดำเนินการร่วมกับนักวิชาการจากจีน และสถานีวิจัยข้าวนานาชาติ (อิรี) ฟิลิปปินส์

ปัจจุบันซีพีมีพันธุ์ข้าวลูกผสมที่พร้อมเผยแพร่แล้วจำนวน 3 สายพันธุ์คือ ข้าวลูกผสมพันธุ์ CP 304 ข้าวลูกผสมพันธุ์ CP 357 และ ข้าวลูกผสมคือ ซีพี 77 (พัฒนาและจัดจำหน่ายในประเทศจีน) และมีการจัดทำโครงการ "ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ซีพี" ขึ้นเพื่อนำร่องการส่งเสริมข้าวลูกผสม โดยมีแผนจัดสร้างศูนย์ดังกล่าวจำนวน 15 แห่งในปี พ.ศ. 2551 ครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลาง ได้แก่ ชัยนาท นครสวรรค์ พิชณุโลก แพร่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา นครราชสีมา พิษณุโลก ฯลฯ พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการปลูกข้าวลูกผสม โดยจัดทำนิทรรศการเพื่อเชิญชวนชาวนาให้เข้าร่วมโครงการในงานต่างๆ ของจังหวัด รวมถึงในระดับหมู่บ้าน ชาวบ้านที่สนใจจะถูกส่งไปสัมมนา และเมื่อตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ก็จะมีทีมงานเข้าไปแนะนำเทคนิคการทำนาเป็นระยะๆ ซีพีแนะนำให้ชาวนาปลูกข้าวแบบปักดำ และใช้บริการรถปักดำของบริษัท โดยคิดค่าบริการรวมค่าพันธุ์ข้าวและค่าเครื่องจักรปักดำ 1,600 บาท/ไร่ แต่หากจะปลูกแบบหว่านก็ได้ โดยบริษัทจะขายเมล็ดพันธุ์ให้ในระดับราคากิโลกรัมละ 150 บาท พร้อมทั้งขายผลิตภัณฑ์อื่นๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ "วีโก้" และสารกำจัดศัตรูพืช "ดูการ์" ในการ

กำจัดโรค เป็นต้น พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการตลาด ได้แก่ โครงการแชมป์เกษตรกรผู้ปลูกข้าว พันธุ์ลูกผสม ปี พ.ศ. 2551 (Champion Farmer) เพื่อลุ้นทองคำหนัก 1 บาท

ซีพี บริการพันธุ์ข้าวพร้อมปักดำให้ชาวนา ราคา 1,600 บาทต่อไร่

ในการปลูกข้าวลูกผสม ชาวนาจะเป็นผู้ลงทุนในเรื่องต่างๆ ทั้งหมด ซีพีเป็นฝ่ายสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้ทั้งหมด และให้คำแนะนำด้านเทคนิค ในกรณีที่เกษตรกรไม่มีเงินก็สามารถทำสัญญากับบริษัทเอาไว้ล่วงหน้า เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตและขายผลผลิตได้แล้วค่อยหักต้นทุนคืนกลับบริษัท ซีพีจะรับซื้อข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ทั้งหมด แต่เกษตรกรจะนำไปขายเองกับโรงสีเองก็ได้ จากข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ ในเขตภาคเหนือตอนล่างของซีพี ระบุว่า การปลูกข้าวลูกผสมของบริษัทจะได้ผลผลิต 1,200 – 1,500 กิโลกรัม/ไร่ และมีต้นทุนการผลิต 4,370 – 5,058 บาท/ไร่ โดยมีการเปรียบเทียบกับการทำนาโดยใช้พันธุ์ข้าวเดิม

ปุ๋ยอินทรีย์และสารกำจัดศัตรูพืชภายใต้เครื่องหมายการค้าต่างๆ ของซีพี

ผลการศึกษาผลผลิตและต้นทุนการปลูกข้าวลูกผสม CP304 ในพื้นที่จริง

ไบโอไทยได้ทำการสำรวจผลของการปลูกข้าวลูกผสม ในจังหวัดกำแพงเพชร และอุตรดิตถ์ พบตัวเลขของผลผลิต ต้นทุนการผลิตต่างๆ ดังตารางข้างล่าง ผลผลิตเฉลี่ยของชาวนาที่ปลูกข้าวลูกผสมจะได้ผลผลิตเฉลี่ย 958 กิโลกรัม/ไร่ เมื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่อ้างโดยซีพีในการแถลงข่าวและให้สัมภาษณ์หลายครั้งที่บอกว่าข้าวลูกผสมของซีพีสามารถให้ผลผลิตสูงถึง 1,500 กิโลกรัม/ไร่ จะพบว่าผลผลิตที่ได้ในทางปฏิบัตินั้น ต่ำกว่าที่ซีพีโฆษณาถึง 36% ในขณะเดียวกัน การศึกษาในพื้นที่พบว่าต้นทุนการผลิตข้าวลูกผสมนั้นสูงเฉลี่ย 4,462 บาท/ไร่ โดยสัดส่วนของค่าเมล็ดพันธุ์และปักดำนั้นสูงถึงร้อยละ 38 ของต้นทุนการทำนาทั้งหมด

ตารางแสดงผลผลิตและต้นทุนการปลูกข้าวลูกผสม

ชวานา*	พื้นที่	ต้นทุน									ผลผลิต/ ไร่
		พันธุ์และ ปักดำ	เตรียม พื้นที่	สูบน้ำ	ปุ๋ย	สารเคมี ศัตรูพืช	ค่าแรง	เก็บเกี่ยว	ขนส่ง	รวม	
กพ1	16.0	1,600	320	430	979	331	290	450	100	4,445	990
กพ2	6.0	1,500	350	360	360	350	250	450	100	3,010	1033
กพ3	14.5	1,600	350	100	1,378	317	150	450	100	4,445	849
กพ4	9.5	1,600	560	216	1,100	450	200	450	100	4,676	850
อด1	6.0	1,500	360	200	850	600	200	400	100	4,210	980
อด2	7.0	2,250	375	250	900	1,000	200	400	100	5,475	1,020
อด3	3.0	2,250	375	250	900	1,000	200	400	100	5,475	800
อด4	2.0	1,500	360	200	850	600	200	400	100	4,210	1000
อด5	2.0	1,500	360	200	850	600	200	400	100	4,210	1100
รวม	7.3	1,700	378.9	245.1	907.4	583.1	210	422.2	100	4,461.8	958

*ผู้ทำการศึกษาไม่ประสงค์จะเปิดเผยชื่อของชวานา เพื่อประโยชน์ในการติดตามข้อมูลระยะยาว แต่จะเปิดเผยสำหรับการศึกษาเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะ

ประโยชน์ของข้าวลูกผสมตกอยู่ที่บริษัท แต่ผลกระทบตกอยู่ที่เกษตรกรและภาคเกษตรกรรมไทยโดยรวม

1 ผลผลิตของข้าวลูกผสมสูงกว่าผลผลิตข้าวทั่วไปเล็กน้อยไม่คุ้มค่ากับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

จากผลการศึกษา ซึ่งให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผลผลิตข้าวลูกผสมเมื่อเปรียบเทียบกับข้าวทั่วไป ภายใต้ปัจจัยแวดล้อมเดียวกัน (โดยไม่คิดการเพิ่มขึ้นของปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช) จะให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นประมาณ 15 % กล่าวคือผลผลิตข้าวต่อไร่ของชวานาที่ทำการศึกษานั้นมีผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 810 กิโลกรัม/ไร่ ในขณะที่ผลผลิตข้าวลูกผสมของซีพีนั้นสูงกว่า โดยได้ผลผลิตเฉลี่ย 958 กิโลกรัม/ไร่

อย่างไรก็ตามผลผลิตข้าวที่สูงขึ้นนั้น ไม่คุ้มค่ากับต้นทุนที่เกษตรกรต้องจ่ายเพิ่มขึ้น โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่คือค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเมล็ดพันธุ์และปักดำซึ่งสูงถึง 1,700 บาท/ไร่ ไม่ว่าจะเกษตรกรจะเลือกวิธีการปลูกโดยการหว่านเมล็ดหรือปักดำก็ตาม (ในขณะที่ต้นทุนการทำนาโดยทั่วไปค่าใช้จ่ายสำหรับเมล็ดพันธุ์นั้นอยู่ที่ 300 บาท/ไร่ เท่านั้น) สัดส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับเมล็ดพันธุ์นั้นมีสัดส่วนสูงเกือบ 40% ของต้นทุนการทำนาทั้งหมด

นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายด้านเมล็ดพันธุ์แล้ว ชวานาส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวลูกผสมยังต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับค่าปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร และผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพิ่มเติมมากกว่าการปลูกข้าวทั่วไปอีกด้วย

จากการเปรียบเทียบการปลูกข้าวลูกผสมในปีการผลิต 2551 กับการปลูกข้าวพันธุ์พิษณุโลก 2 และสุพรรณ 4 ของชวานาใน ตำบลพญาแมน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปีการผลิต 2550 พบว่าต้นทุนในการทำนาข้าวลูกผสมสูงกว่าเกือบ 2 เท่าตัว และได้ผลกำไรน้อยกว่ามาก ดังตารางข้างล่าง

ตารางแสดงต้นทุน ผลผลิต และรายได้สุทธิของการปลูกข้าวลูกผสมกับพันธุ์ข้าวทั่วไป

ชนิดการปลูก	ต้นทุนการทำนา(บาท)									ผลผลิต (ก.ก.)	รายได้ต่อไร่ (บาท)	รายได้สุทธิ (บาท)
	ค่าพันธุ์	เตรียมพื้นที่	สูบน้ำ	ปุ๋ย	สารเคมี	ค่าแรง	เก็บเกี่ยว	ขนส่ง	รวม			
ข้าวลูกผสม	1,500	360	200	850	600	200	400	100	4,210	980	5,684	1,474
ข้าวทั่วไป	300	360	200	425	300	200	400	100	2,285	800	4,640	2,355

จากการสอบถามชาวนาในพื้นที่พบว่าประมาณ 20-30% ของชาวนาจะเลิกการปลูกข้าวลูกผสม โดยเหตุผลส่วนใหญ่คือต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นและต้องดูแลตามขั้นตอนต่างๆ ที่บริษัทกำหนด ในขณะที่ชาวนาส่วนที่เหลือยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะปลูกข้าวลูกผสมต่อไปหรือหันกลับไปปลูกพันธุ์ข้าวแบบเดิม โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่น ๆ เช่น ราคาข้าว ราคาของปัจจัยการผลิตต่างๆ เป็นต้น

2 คุณภาพของข้าวลูกผสมต่ำกว่าข้าวสายพันธุ์อื่นๆ

มีเกษตรกรหลายรายในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ได้นำข้าวลูกผสมซีพี 304 ไปสีและหุงรับประทาน พบว่าเป็นข้าวที่มีคุณภาพต่ำมาก กล่าวคือแข็งและรับประทานไม่อร่อย ตรงกับข้อสรุปของกรมการข้าวของไทยที่ได้ข้อสรุปว่า ข้าวลูกผสมเท่าที่มีการพัฒนาขึ้นในประเทศไทยนั้นเป็นข้าวคุณภาพต่ำเหมาะกับการเอาไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น เช่น แนะนำให้ใช้สำหรับการแปรรูปในอุตสาหกรรมต่างๆ หรือการผลิตเอทานอล เป็นต้น¹ ซีพีเองที่รับซื้อผลผลิตข้าวลูกผสมจากเกษตรกรก็นำไปแปรรูปเป็นข้าวหนึ่ง ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพต่ำ ตลาดส่วนใหญ่อยู่ในแอฟริกา

ปัญหาข้าวลูกผสมจะเป็นปัญหาสำหรับทั้งต่อเกษตรกรและต่อตลาดข้าวของไทยในอนาคต เนื่องจากในขณะนี้เกษตรกรขายข้าวลูกผสมในราคาข้าวทั่วไป แต่ในระยะยาวเมื่อมีการปลูกข้าวลูกผสมมากขึ้น ข้าวคุณภาพต่ำเหล่านี้จะมีราคาต่ำกว่าข้าวทั่วไป ที่สำคัญคือเมื่อข้าวลูกผสมเหล่านี้ผสมปนกับข้าวขาวทั่วไปของไทยโดยไม่แยกแยะเป็นชั้นพันธุ์ข้าวอีกระดับหนึ่ง จะส่งผลให้คุณภาพข้าวจากประเทศไทยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นตลาดข้าวคุณภาพดีได้รับผลกระทบ สร้างความเสียหายให้กับตลาดข้าวทั้งหมดในที่สุด

3 การผูกขาดเมล็ดพันธุ์โดยบริษัทยักษ์ใหญ่การเกษตรและบรรษัทข้ามชาติในระยะยาว

ข้าวลูกผสมเป็นพันธุ์ข้าวที่ชาวนาไม่สามารถเก็บรักษาพันธุ์ไปปลูกต่อได้เหมือนพันธุ์ข้าวแบบผสมเปิด(open pollinated seed) ทั่วไป ชาวนาจะต้องซื้อพันธุ์ข้าวซึ่งมีราคาแพงจากบริษัทในทุกฤดูการผลิต เป็นการผลักดันให้เกษตรกรต้องพึ่งพาบริษัทในท้ายที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเมล็ดพันธุ์ข้าวทั่วไปถูกแทนที่ด้วยพันธุ์ข้าวลูกผสมทั้งหมด โดยที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการเพื่อกำหนดอำนาจการผูกขาดบริษัทได้ เนื่องจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ลูกผสมนั้นมีความยุ่งยาก และต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพเกินกว่าที่

¹ นายวิชัย ธีระยุปกรณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 12 ก.ค. 47

ระบบราชการไทยจะดำเนินการได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือ ถ้าพึ่งแต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทั่วไปซึ่งมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 1 ล้านตันต่อปีนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้เพียง 60,00-70,000 ตันต่อปีเท่านั้น

บทเรียนจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม น่าจะเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญของไทย เพราะในที่สุดแล้ว ข้าวโพดลูกผสมคุณภาพดีสุวรรณ 1 ได้ถูกยึดครองโดยบริษัทยักษ์ใหญ่การเกษตรและบรรษัทข้ามชาติแทบทั้งหมด ตลาดข้าวโพดลูกผสมขาด เมล็ดพันธุ์มีราคาแพง จนเกษตรกรต้องร้องเรียนต่อกรมการค้าภายในอยู่เนืองๆ

นอกเหนือจากการผูกขาดเมล็ดพันธุ์แล้ว บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ยังมีชื่อเสียงในการดำเนินการระบบการผลิตการเกษตรแบบพันธะสัญญา (Contract Farming) ซึ่งนอกจากการขายเมล็ดพันธุ์แล้ว ยังรวมไปถึงปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร และบริการอื่นๆ เช่น การให้บริการด้านา เก็บเกี่ยว รวมถึงการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรด้วย ในแง่นี้ก็มีความเป็นไปได้ที่บริษัทจะเข้ามามีบทบาทครอบงำการผลิตและการตลาดข้าวของประเทศ เช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในสาขาการผลิตกุ้ง ไข่ หรือการเลี้ยงปลาบับทิม

สิ่งที่สังคมควรตระหนักก็คือ ประเทศไทยนั้นเป็นดินแดนที่มีการปลูกข้าวมาช้านาน มีความหลากหลายของพันธุ์ข้าวซึ่งเกิดจากชุมชนชาวนาได้คัดเลือกปรับปรุงมารุ่นแล้วรุ่นเล่า แม้ผลผลิตข้าวพื้นบ้านต่อไร่จะไม่สูงนักแต่ก็เป็นข้าวคุณภาพดี ตอบสนองต่อการบริโภคภายในประเทศ และเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ การปล่อยให้บรรษัทยึดครองเมล็ดพันธุ์ข้าว จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและความมั่นคงทางอาหารของประเทศในที่สุด

4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อบริษัทการเกษตร

ที่จริงแล้วกรมการข้าวของไทยมีจุดยืนที่ชัดเจนว่า จะไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมข้าวลูกผสมในประเทศไทย เนื่องจากเห็นว่าคุณภาพของข้าวชนิดนี้สู้ข้าวทั่วไปไม่ได้ และปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนความยุ่งยากในการผลิตเมล็ดพันธุ์² โดยบทบาทของกรมเกี่ยวกับข้าวลูกผสมนั้น เป็นการวิจัยเพื่อให้เท่าทันการพัฒนาเทคโนโลยีในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวและเพื่อเป็นการเตรียมการในกรณีที่เกษตรกรให้การยอมรับข้าวลูกผสมในอนาคต เพื่อที่จะสร้างทางเลือกให้กับเกษตรกรเท่านั้น

อย่างไรก็ตามภายใต้สถานการณ์วิกฤตเรื่องอาหาร-วิกฤตพลังงานนั้น นายชนินทร์ เกียรติวรานนท์ ประธานบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ได้เสนอความคิดที่จะให้มีการลดพื้นที่ปลูกข้าวจาก 62 ล้านไร่ ให้เหลือ 25 ล้านไร่ และที่เหลือให้ใช้สำหรับการปลูกยางอีก 30 ล้านไร่ และปลูกปาล์มเพิ่มอีก 12 ล้านไร่ ทั้งนี้โดยเสนอให้รัฐบาลใช้พันธุ์ข้าวที่มีผลผลิตสูงเพื่อทดแทนพื้นที่ปลูกข้าวที่ลดลง โดยสามารถปลูกข้าวได้ปีละ 3 ครั้ง เพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวเท่ากับพื้นที่ปลูกที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งก็คือการเสนอให้ปลูกข้าวลูกผสมของตนเอง

ข้อเสนอของประธานบริษัทซีพีได้รับการขานรับจากนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีว่า การกระทรวงเกษตรของไทย รวมทั้งได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

² สัมภาษณ์ ดร.สงกรานต์ จิตรากร ผู้เชี่ยวชาญเรื่องข้าวและเป็นที่ปรึกษากรมการข้าวในปัจจุบัน

ซึ่งอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของกรมการข้าวและนโยบายของรัฐบาลภายในระยะเวลาไม่นาน ดังเป็นที่ทราบกันว่า ซีพีมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสถาบันต่างๆ อย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง ทหาร ข้าราชการระดับสูง สถาบันการศึกษา ฯลฯ เพราะแม้แต่ภริยาของนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันก็เป็นอดีตผู้บริหารระดับสูงของซีพี รายการทีวีเกี่ยวกับอาหารของนายสมิคร สุนทรเวช ก็มีบริษัทนี้เป็นผู้สนับสนุนหลักของรายการ

จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่พบว่ากลไกของรัฐในระดับพื้นที่ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับจังหวัด ได้ชักชวนให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการปลูกข้าวลูกผสมโดยหลายๆ วิธีการ เช่น เป็นเงื่อนไขในการอนุมัติเงินกู้ของธนาคาร นำพันธุ์ข้าวลูกผสมพร้อมกับปุ๋ยเคมีและปัจจัยการผลิตไปแจกจ่ายแก่เกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด โดยทำหน้าที่เสมือนเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ไม่น่าแปลกใจที่กลไกของรัฐได้ทำหน้าที่สนับสนุนการส่งเสริมข้าวลูกผสมอย่างแข็งขันขนาดนี้ ทั้งนี้เนื่องจากนายมนตรี คงตระกูลเทียน ประธานคณะผู้บริหาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่ กลุ่มธุรกิจพืชครบวงจร เครือเจริญโภคภัณฑ์ เคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหลายสมัยติดต่อกัน

แม้จากการวิเคราะห์และการศึกษาในพื้นที่จริงพบว่า ข้าวลูกผสมไม่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและมีผลกระทบต่อตลาดข้าวของไทย แต่อิทธิพลของซีพีในแวดวงการเกษตรและการเมือง รวมทั้งกลไกของรัฐในระดับท้องถิ่นนั้น มีโอกาสที่นโยบายเรื่องการปลูกข้าวของประเทศไทยจะเปลี่ยนไป โดยหันไปสนับสนุนส่งเสริมข้าวลูกผสมมากขึ้น และผลักดันให้เกษตรกรเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวสายพันธุ์ทั่วไปมาเป็นสายพันธุ์ข้าวลูกผสมของซีพี ทั้งๆที่ผลประโยชน์จากการผลักดันข้าวโพดลูกผสมนั้น คือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์และพันธมิตรบริษัทข้ามชาติ เช่น มอนซานโต้ และซินเจนต้า เป็นต้น